

Oni, ki s palico natepe časti vrednega moža, plača sodniku in tepencu po dva funta. Kdor nabije ničvredneža, ki je palico zaslužil zaradi psovka ali nedostojnega obnašanja, da sodniku 1 funt, tepencu pa nič. Za klofuto, zasoljeno hišnemu posestniku ali častivrednemu možu, je treba plačati sodniku in oklofutanemu po en talent (ca. 300 din). Za klofuto, dano hlapcu ali osebi nizkega stanu, dobi sodnik in prizadeti vsak po 60 denarjev. Takšna klofuta, da leče kri, stane tudi toliko, če more storilec dokazati, da jo je dal z golo roko. Gospodar, ki pretepe svojega hlapca ali deklo do krvi in to brez orožja, ni prav nič odgovoren sodniku. Oni, ki je obdolžen, da je s silo napadel hišo, mora svojo nedolžnost dokazati z dvema pričama ali pa z božjo sodbo, z vodo ali z ognjem. Če tega ne more, plača sodniku in oškodovanemu gospodarju po 5 talentov. Treba pa mu je roko odsekati, če nima denarja. Po vloženi tožbi je poravnava med tožečimi se strankami nemogoča in rzsodba je pridržana sodniku.

DEDNO PRAVO

Začetki dednega prava kažejo nazaj na premoženjsko skupnost, ki je obstojala za življenja zapustnika v njegovi družini združenih dedičev. Ko je zajednica po smrti zapustnikovi razpadla, je dobil mrtvi svoj delež. Njemu je pripadel namreč takozvani mrtvaški del, ki je bil uporabljen za pokop in pogrebne svečanosti (Brunner: »Deutsche Rechtsgeschichte« str. 211). Po pokristjanjenju Germanov je prevzela cerkev skrb za dušo umrlega. Mrtvi je dobil svoj delež od zapuščine tako, da je bil ta za blagor njegove duše razdan cerkvi ali pa revežem. Na to spominja 143. člen statuta, ki določa, da je treba po smrti pokojnika brez oporoke oskrbeti tudi dušo.

Germanško dedno pravo je do recepcije rimskega prava ostalo na stališču, da napravi umrli živečega za dediča: »Der Tote erbt den Lebendigen« (Dolenc: o. c. 150, Brunner: o. c. 211). Glede dednega nasledovanja so bili še v frankovski, še bolj pa v dobi po visokem srednjem veku poznani različni redi, ki se naslanjajo na razlikovanje med ožjim in daljšim krogom sorodnikov. Ponekod je imelo prednost nasledstvo po parentelah. To je bila prva vrsta: otroci, druga: starši, tretja: bratje in sestre. V parenteli sami si enakopravni dediči dele dedščino med seboj po načelu: »starejši obrazuje deleže, mlajši pa si jih izbira« (»Der ältere soll teilen, der Jüngere kiesen«) (Dolenc: o. c. 151, Brunner: o. c. 212). Temu odgovarja čl. 32. statuta, ki govori: »So gewistret mitein ander tailn wellent, oder ander erben, die gleich gefreunt sind, so schol der elter tailen und der iunger schol die wal nemen an dem tail«.

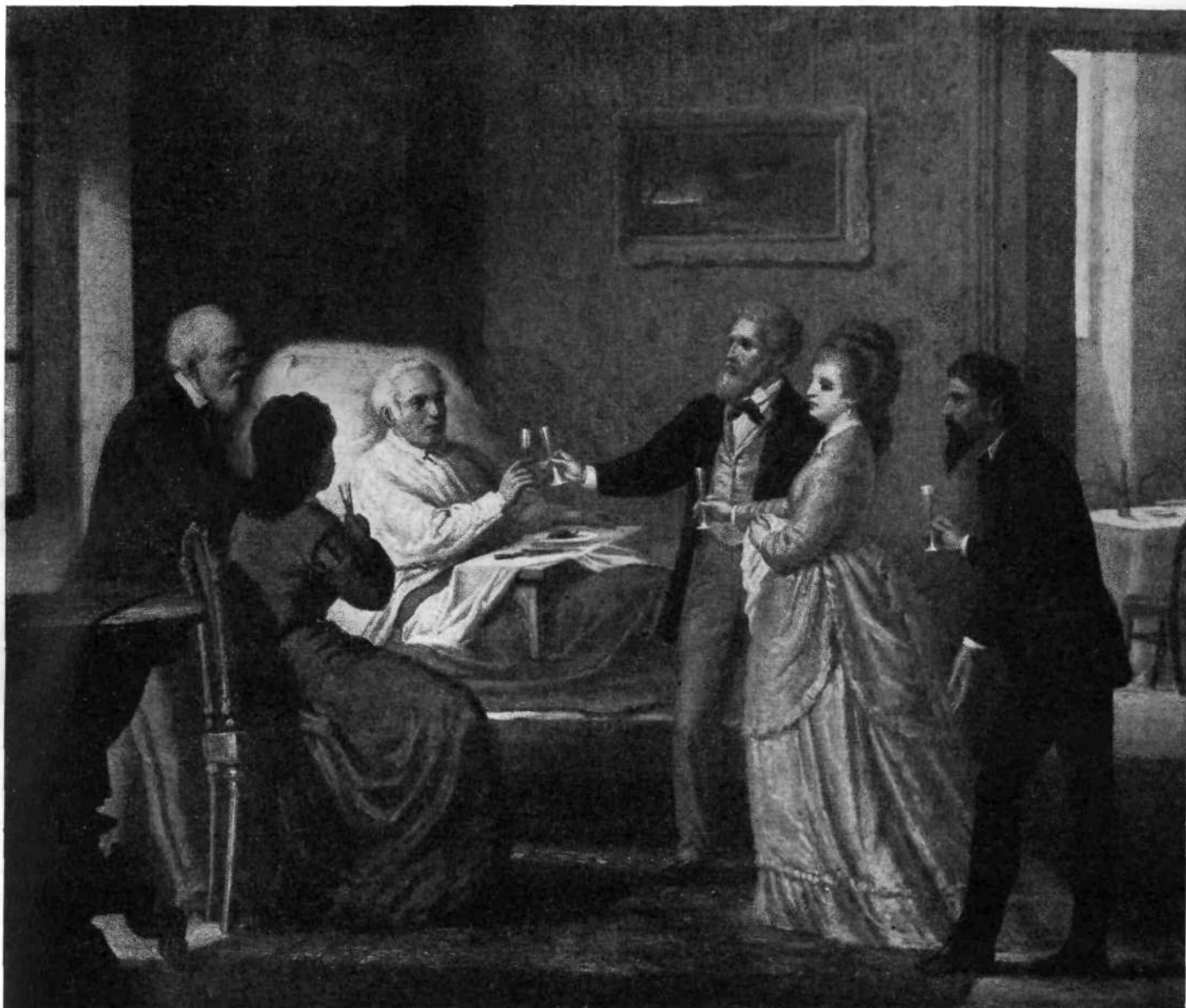
Glede podedovanih očevin (Erbgüter, Stammgüter) je veljalo pravo zapalosti (Fallrecht, ins recadentiae). Po tem je bilo nasledstvo urejeno tako, da naj pade očevina tja, od koder je prišla: »paterna paternis, materna maternis«. To je isto, kar določa čl. 159. statuta o zapuščini zapustnika brez žene in otrok, statuta o zapuščini zapustnika oče umrlega; člen končuje: »Daz ist davon, daz es von vater chomen ist«. Za stranske dediče germansko pravo praviloma ni poznalo utesnjevanja sorodstvenih mej. Dedovanje je bilo dopustno in možno »usque ad infinitum«. Vendar so navadno pravni redi določali dedovanje do 7. ali 9. stopnje. Čl. 160. statuta določa sedmo koleno (»in die sibend sipp«). Če ni bilo upravičenega dediča, je zapadla dedščina pri zapuščinah podložnikov zemljiškemu gospodu. Temu odgovarja za Ptuj čl. 150. statuta.

(Konec.)

MARKO PERNHART, BLED (Zbirka na Fužinah)

K članku: France Mesesnel: FUŽINSKA ZBIRKA

JANEZ ŠUBIC, BOLNI TERPINC GODUJE

FUŽINSKA ZBIRKA

FRANCE MESESNEL

Industrija je ustvarila v XIX. stoletju največja zasebna bogastva in z njimi razpoložljiva sredstva za zbiranje umetnin. Tedaj prehajajo naloge, ki so jih od renesanse dalje izpolnjevali le najvišji cerkveni in posvetni knezi, na novi stan bogatih meščanov, ki pa svojega bogastva ne črpajo več iz trgovine ali veleposestev, temveč ga služijo s svojo individualno podjetnostjo. Kultura, katero so ustvarjali, ima zato svojevrstno obeležje in prav tako likovna umetnost, ki ima zelo velik delež v tej kulturi. Da je v meščanskem XIX. stoletju res nastala kultura, vredna te označbe, vidimo po vseh njenih stvaritvah, manj po arhitekturi, pač pa po vseh sestavinah meščanskega doma, s katerim se je industrijski meščan ločil od neudobnih graščin in hladnih palač. Življenje se sedaj

omejuje na družino, postaja v neki meri filistrozno, toda stremi za vsakovrstno izobrazbo in vsebuje mnogo individualnih umetniških nagnjenj. Šele s temi lastnostmi je slednjič izginila umetnost za golo reprezentanco, s katero je zadnji barok in po njem še čisti klasicizem segel v XIX. stoletje.

Umetniška dela, ki obdajajo meščana v novem stoletju, imajo svoj stilski vir v klasicistični miselnosti, zlasti v njenem smislu za odtehtanost in dognano obliko. Toda prvotna hladnost tega klasicizma, pa naj si bo v slikah, redkih kipih, celo pa v pohištvu, se polagoma ublaži in na mesto strogosti in občnosti stopi toplejša familiarnost, ki ustreza celotnemu življenjskemu občutku meščana tudi tedaj, če se je polastil kake graščine. In takih primerov je vedno več,

M. LANGUS, TEREZILJA ZESCHKO, MATI FINE TERPINC

kajti plemstvo je gubilo tla na račun obogatlega meščanstva.

Grad Fužine pri Ljubljani, ki ima svoje ime po kovačnici ob Ljubljani, se je prvotno imenoval Studenec. Ze zgodaj je vodna moč Ljubljaničinega slapa gnala fužinske mline in druge industrijske naprave. Grad sam je velika pravokotna zgradba na levem bregu reke. Bil je nekoč utrjen, kar pričajo stolpi na njegovih oglih, okoli gradu pa je tekla voda po globokem jarku, v katerem sedaj raste cvetje. Preko jarka vodi na severni strani kamenit most v vežo in na prostrano, četverokotno dvorišče, obdano na severu z arkado. Pred mostom so na vsaki strani kameniti emblemi z viteško opremo, nasproti pa starinski park z uto, ki spominja po svoji koničasti strehi na nekdanje eksotične vrtno stavbice. Prav nad mostom je v nadstropju na štirih kamenitih konzolah pomol, vanj pa je vzi-dana lepo ohranjena kamenita plošča s tremi izklesanimi grbi in nemškimi napisom, ki pove, da je grad dogradil Vid Kisel l. 1557. Po Valvasorju, ki je objavil tudi bakrorezno sliko gradu, je grad kasneje prišel v last kneza Johana Ulriha Eggenberga. Ko je novi lastnik zapustil grad s posestvom kot ustanovo tržaškemu jezuitom, je stanoval v njem le oskrbnik, oprema pa je pričela propadati. L. 1773. je grad pridobila država in ga dodelila tržaškemu študijskemu fondu. Ko je bil l. 1825. grad na dražbi, ga je takrat 26letni kranjski trgovec Fidelis Terpinec kupil s posebnim ozirom na vodno silo na Ljubljani ter jo izkoristil za svoje

obširne industrijske načrte. Zgodovina Terpinčeve družine je polna presenetljivih viškov, ki vsi izvirajo iz prirojene industrijske in tudi trgovske podjetnosti, s katero so v treh rodovih iz kmečkih posestnikov in vaških kramarjev postali industrijski podjetniki, veletrgovci in bogataši.

Fidelis Terpinec (1799.—1875.), sin slovenskih staršev, se je udeleževal slovenskega političnega življenja in bil nekaj časa celo namestnik deželnega glavarja. V tedanji družbi je imel velik delež, posebno pa je posegal v ljubljansko življenje, odkar se je poročil z *Jozefino Zeschko* (1805.—1885.), nekdanjo zaročenko Andreja Smoleta in znano ljubljansko lepotic. Ostala sta brez otrok. Uredila sta si fužinski grad kot svoje bivališče, kasneje, ko je Fidelis ostarel in je grad postal zaradi industrije prehrupen, sta pa stanovala v Zeschkovi hiši na Mestnem trgu.

Valvasor opisuje Fužinski grad in pravi, da ima krasne poslikane stropne, ki pa zaradi slabe oskrbe pod jezuiti propadajo. Gotovo že v Terpinčevem času ni bilo sledu po teh umetninah, prav tako pa ne po ostali stanovanjski opremi. Zakonca Terpinčeva sta si uredila stanovanje na novo in je bilo pač primer tedanjega meščanskega doma, čeprav v prostorih prostrane fevdalne graščine. Fidelis Terpinec je dal nekatere sobane pregraditi in napraviti nove stropne, ostala pa je stara kapela z oltarjem in dekoracijo.

V preurejeno graščino je prinesla Fina Zeschko novo pohištvo, nekaj pa ga je nakupila zakonska dvojica tudi kasneje. Ker sta imela oba mnogo smisla za umetnost, posebno pa za slikarstvo, so se kmalu stene njihovega doma napolnile z novimi umetniškimi deli. Samozavest industrijcev je narekovala v prvi vrsti naročila domačih portretov. Terpinec je bil dober znanec Langusov in si ga je izbral za domačega slikarja. Tako je Langus še l. 1826. portretiral mladega graščaka kot lovca in ga posadil pred savsko krajino, s planinami v ozadju. Pol fantastična, pol narodna noša daje zdravemu gorenjskemu mladeniču prav poseben okvir. Portret, ki je zelo velikih mer, je bil napravljen kot dekoracija vrat na omari za puške. Kasneje pa je Langus po vrsti portretiral v manjših, doprsnih slikah vse družinske člane ter starše; naslikal

FUŽINE, GRAD, ZUNANJŠČINA

pa je tudi repliko majhnega portreta Matije Čopa. S tega je mogoče sklepati, da je imel Terpinč zveze tudi z ožjim Prešernovim krogom.

Fina Terpinč je sama naročala slike pri slovenskih slikarjih in je na ta način podpirala mlade akademike Franketa in Janeza Šubica. Kupovala pa je tudi tuje slike in kopije. Njen zakon je bil brez otrok in zato so Terpinčevi adoptirali Emilijo Garčevo z Reke, kasneje poročeno z Janezom Baumgartnom, trgovčevim sinom iz Ljubljane. Emilija je sama slikala in je preskrbela svojima hčerkama Jožefi in Mariji slikarski pouk, ki pa je imel precej priložnostni pomen. Kot hišna prijateljica je na Fužinah poučevala slikanje Ivana Kobilca, obenem pa je ustvarila vrsto portretov in portretnih študij, ki so pomembna skupina njenih starejših del.

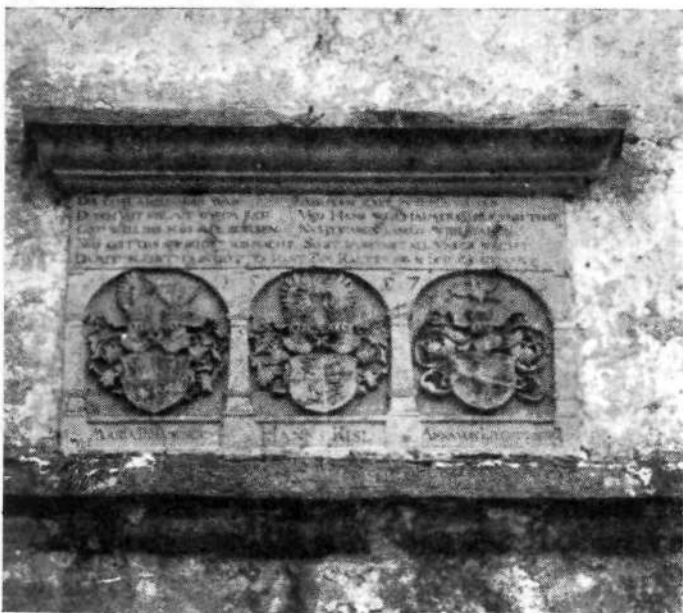
Marija Baumgarten se je poročila s svojim sorodnikom *Ivanom Paumgartnom*, ki je bil v avstrijski konzularni službi. Ko je lansko jesen nenadoma umrl, je družina opustila dom na Fužinah, ki so že prej prišle v last Vevških papirnic, zbirke njihovih prednikov pa so prišle v razne roke in so samo deloma še v prvotni lasti. O tej zbirki, ki je za našo kulturno zgodovino precejšnje važnosti, naj bo na tem mestu zabeleženo vse, kar nam bo moglo kdaj služiti.

Med slikami, ki so jih Terpinčevi kupili za svoj dom, je bila zbirka kakih osem tablic s pasijonskimi prizori, ki jih je pripisati Layerjevemu krogu. Večina tablic je prišla v neznan posest, toda njihova umetniška vrednost ni bila posebno velika. Na rodni Kranj je Fidelisa spominjala veduta gorenjske metropole, slikana na Gašteju l. 1813. Delo (74 × 90 cm) je precej samouško, vendar ima več kot le topografsko zanimivost, kajti nad Savo je naslikana bitka med Napoleonovimi in cesarskimi vojaki. Promet na mostu je posebno značilen za Terpinče, ki so kot njegovi zakupniki zaslužili svoje prvo bogastvo. Razen zelo lepo ohranjene miniature sv. Jurija, slikane l. 1693. na pergament, bi bilo naštevanje starejših originalnih del skoraj izčrpano, kajti največji del zbirke je nastal v Terpinčevih letih in za gospodarjeve potrebe.

M. LANGUS, PODOBA FIDELISA TERPINCA

Razen že omenjenega velikega Langusovega portreta Fidelisa Terpinca, danes v lasti Lotte Paumgarten-Horsetzky, je ohranjen odlični doprski portret Terpinčev iz kasnejših let. Oljna podoba kaže industrijca v dobrih moških letih s poudarjenim izrazom inteligence. Pasivna reprezentativnost je uspešno premagana s prav življenjsko potezo energičnega pogleda in podjetnosti. Zanimiva je Terpinčeva noša in mornarska brada. Pendant njegovemu portretu je podoba njegove žene Fine, katere lepoto so opisovali naši pisatelji. Langus jo je naslikal s križasto modno ruto na glavi, katero z obema rokama drži na prsih, kakor da jo pomerja pred ogledalom. Zelena žametasta obleka odkriva obla pleča in jih obroblja z značilno čipko. Fina je na tej podobi že zrela ženska, toda vzlic nekoliko suhoparnemu Langusovemu obravnavanju kaže še precej čara svoje večje podčrtane lepote. Na portretu, ki spada med najboljša Langusova dela, sta roki najslabše obravnavani. Tretji Langusov portret enake velikosti (74 × 37 cm) kaže Fidelisovega brata Ivana, ki je bil zdravnik; ta portret je edini podpisan: Langus/pinx. Tudi to delo je po kvaliteti zelo dobro. Glava mladega, obritega moža z zalizci ima nekaj romantičnega okvira. Zdravi, rdečelični mladenič s posebno energičnim pogledom kaj malo spominja na konvencionalne poze ostalih Langusovih del. Po lesketajoči barvi nekako porcelanskega občutka bi moral biti portret iz tridesetih let, ko se Langusovim portretom še pozna vpliv Tominčev in njemu sorodnih portretistov.

FUŽINE, TABLA Z NAPISOM IZ LETA 1557.

M. LANGUS, FINA TERPINČ, ROJ. ZESCHKO

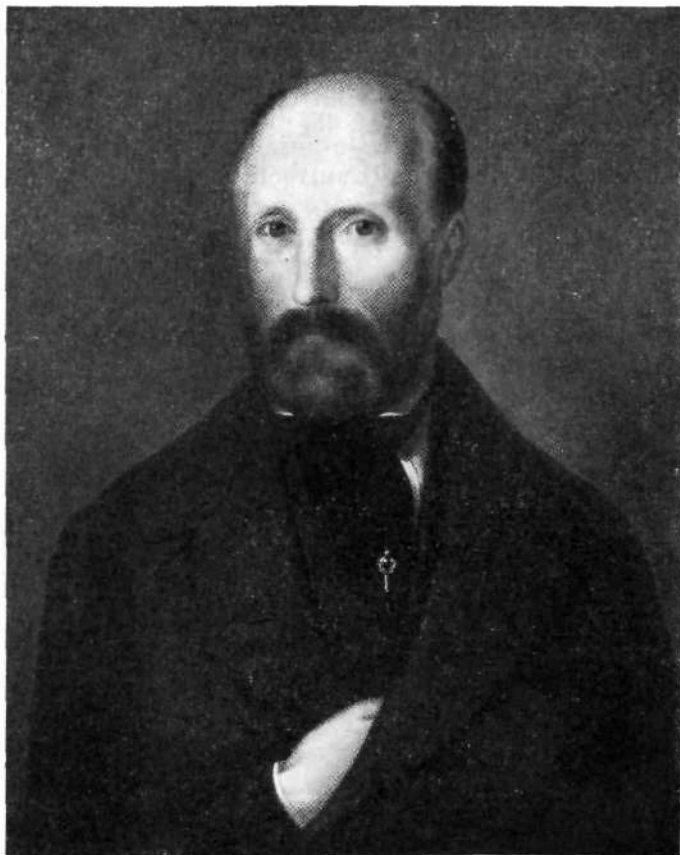
Langus je slikal tudi starše Fine Zeschko; oba sta portretirana na enako velikih slikah manjšega formata. Oče Franc Zeschko je naslikan v naslonjaču sedeč, do pasu. Desnico ima po tedanji šegi zatakajeno za telovnik. Obriti obraz sivolasega moža, še zelo živahnega pogleda, izdaja dosti skrbnosti in tudi strogosti. Nekoliko manj pastozno je slikana njegova žena Terezija, rojena Ogrin, ogrnjena s pisano ruto in pokrita z zelo nežno, čipkasto čepico. Langus se je posebno potrudil z izdelavo čipk, pentlje, umetnih cvetic, kodrov, biserov in drugega lepotečja, vendar je portret v celoti bolj trd, kakor pa možev.

V Terpinčevih sobah je razen opisanih portretov visel tudi odlični majhen portret starega Blaža Terpinca (1768.—1836.), tovarnarja v Kranju. V zadnjem času se je izgubil; portreti Fidelisa, Fine in njenih staršev so prišli v last papirnice v Vevčah. V isti lasti je sedaj tudi mali Langusov portret Matije Čopa, podoba zdravnika Terpinca pa je v zbirkah ljubljanskega Mestnega muzeja, kjer je še več podob s Fužin.

Od Langusovih del je samo še mali oljni portret stavbarja Mateja Medveda (25 × 18,5 cm), čigar modra suknja in ostala noša izdaja kmetiškega človeka prav tako kot njegov obriti, prostodušni obraz z naprej počesanimi lasmi. Kot znamenje svojega poklica ima v desnici črtalo, na mizi pa načrt. Fidelisa Terpinca kot starca z belo brado ter Fino je naslikala Langusova nečakinja Henrika; njen je tudi enako majhen oval s sliko Josipine Turnograjske. Zdi se, da je posneta po fotografiji, ki je obenem s Fidelisovo fotografijo prišla v mestno last. Dalje je v muzeju portret Ivana H. Baumgartnerja (1807.—1894.), izvoljenega, pa ne

potrjenega ljubljanskega župana in načelnika strelcev. Doprski portret malo sivkastega moža z brki in bradico je istočasna kopija po M. Stroju. Eno najzanimivejših del pa je oljna slika mladega Janeza Šubica, naslikana za časa njegovega šolanja pri Janezu Wolfu (1869.—1871.). Na sliki (41,1 × 49,5 cm) je mladi slikar ohranil dogodek v Terpinčevi hiši na Mestnem trgu, ko je bolni fužinski graščak v postelji obhajal svoj god in sta mu čestitala dva para njegovih svakov ter, kot zadnji v družbi, črnooblečeni umetnik Wolf. Šubic je verno posnel vse noše, posebno ženske in nam ohranil njihove pestre barvne kontraste, prav tako pa ga je zanimalo meščansko pohištvo ter barvite tapete. Slika je zanimiv in redek meščanski génre, po izvedbi pa pravo mladostno delo, polno iskrenosti in barvne neizenačenosti.

V zbirki fužinskega gradu je tudi podoba sv. Katarine, po tradiciji pripisana Egartnerju, toda v resnici Langusovo delo. Na znamenju ob mostu čez Ljubljano so bile na štirih hrastovih tablicah naslikane religiozne slike, toda ohranjene so le tri. Med njimi sta dve Langusovi sliki, tretja pa Wolfova. V kapeli sta visela dva triptiha, sedaj pa sta v lasti Narodne galerije. Starejši, katerega je Janez Wolf slikal še v Benetkah, ima v srednji sliki Marijo z Jezusom, katerim godejo angelci z očitnim vplivom Anselma Feuerbacha, na krilih pa sta naslikana sv. Neža in sv. Janez, patrona Wolfova in njegove žene. Mlajši triptih, manj stroge risbe in toplejšega tona, ima poleg sv. Jožefa na krilih sv. Joahima in sv. Ano. Razen treh brezposmembnih kopij Jurija Tavčarja ima Fužinska zbirka dve sliki sicer neznanega slikarja M. Umeka. Ena kaže

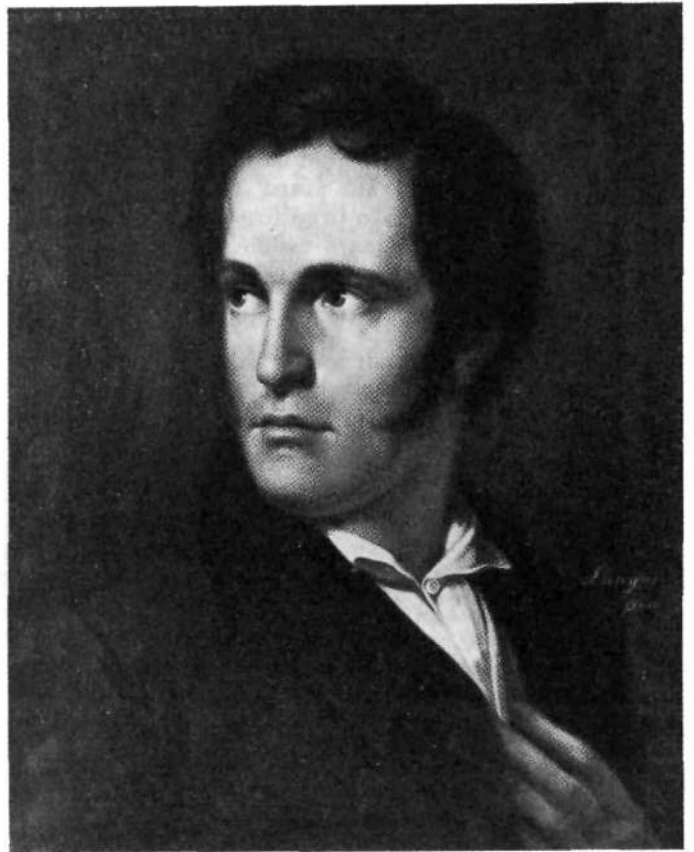

MIHAEL STROJ, IVAN H. BAUMGARTNER

doprsno podobo mlade deklice in je datirana l. 1872., druga pa je portret bradatega starca v profilu, po izročilu portret Jerneja Kopitarja. Vendar je delo toliko mlajše, da ne more biti Kopitarjeva slika in je gotovo akademska študija po tipičnem modelu. Drugi, malo znan slikar, ki je na Fužinah zastopan, je Lehmann: ima majhen, pastozno slikan portret mlade ženske v profilu.

Henrika Langus, ki je po stričevi smrti postala domača slikarica na Fužinah, je napravila še en ovalen portret Fidelisa Terpinca v starejših letih, potem pa podobo Emilije Baumgartner z grozdom v roki. Po tej sliki je napravila še ovalno kopijo. Drugo njeno delo je Deklica z golobčkom, razen tega pa še podoba gđ. Ahačičeve. Krajina je na Fužinah manj zastopana: imeli so le dve Pernhartovi sliki, manjši Vrh Triglava in večji Bled. To je pristno delo našega krajinarja, z zelo obširno veduto jezera in okolice ter pogledom na Stol in ostale planine. Grad Fužine je bil tudi naslikan, toda zelo diletantsko. Po tradiciji je bil delo Jos. Strusove.

Kakor smo omenili, je mlajšo generacijo portretirala Ivana Kobilca, ki je tudi poučevala slikanje in je ob svojih pogostih obiskih naslikala mnogo študij na Fužinah. Vseh njenih del je ostalo na Fužinah 17, skoro samih portretov in študijskih glav. Največja slika je dvojen portret kontes Jožefine in Marije, izvršen v pastelu. Razen tega zelo nežno občutenega dela je Ko-

MATEVŽ LANGUS, DR. MED. IVAN TERPINC

I. KOBILCA, MARY BAUMGARTNER (Fužine)

bilca naslikala nekaj robustnih študij gorenjske mamicice z ruto, več dekliških glav ter dve s čopičem skicirani študiji. Ena predstavlja fužinsko lepoticico Korbarjevo, druga, manjša, pa glavo Marije Baumgarten. Skoraj vsa Kobilčina dela se odlikujejo z izredno svežino, obe skici pa sta zaradi svoje neposrednosti in svobodne poteze nekaj podobni slikarskemu načinu Toulouse-Lautrecovem. Serijo njenih del, nastalih v letih 1883.—1885., zaključujeta študijska risba in pastel dekliške glave.

Fina Terpinca je naročala tudi kopije po imenitnih starejših mojstrih. Najprej so kopije izvrševali tuji kopisti, potem pa, ko je Langus izvršil dve, sta prišla na vrsto mlajša domača slikarja Frankè in Janez Šubic, oba beneška učenca. S kopijami po Raffaelu, Rembrandtu, Corregiu, Bonifaziju de Pitati, Mme Le Brun in Murillu so večinoma okrasili veliki salon na jugozahodnem oglu v Fužinah, kjer so viseli portreti domačih in kjer je bilo najrepresntativnejše pohištvo.

V tem salonu, čigar sredino je zavzemal biljar vprav ogromnih mer, sta bili tudi edini omembe vredni skulpturi fužinskega gradu: to sta bila portreta Fine in Fidelisa Terpinca, oba od Franca Zajca. Manj pomemben je marmorni relief Fine, dočim je sadrena glava Fidelisa Terpinca iz l. 1875. prav kvalitetno delo in odlično kaže stremljenje generacije neposredno pred realizmom.

Vsa naštetá slikarska in kiparska dela so krasila sobane v južnem in jugozahodnem delu gradu, kjer so bili sprejemni in deloma stanovanjski prostori. Več garnitur pohištva iz raznih desetletij XIX. stol. ima manjšo kulturno vrednost, pač pa so značilni ostanki

bidermajerskega pohištva, ki ga je imela Fina Zeschko za doto. Po slogu spadata v to skupino tudi dva glasbena avtomata v podobi precej visokih omar, od katerih je pa le ena domače delo. V splošnem pa namera, ustvariti iz prezidanih grajskih soban udobno domačijo, ni popolnoma uspela, ker so bile dimenzije vse prej kot intimne. Zato sta stara Terpinca na stara leta raje prebivala v mestu in si uredila pravi meščanski dom v Zeschkovi hiši. Od zgodovinskih predmetov je ostala na Fužinah še velika miza, za katero je po tradiciji zasedal ljubljanski kongres, ter oprema kapele, ki jo novi lastniki s pieteto varujejo.

Obširne stene fužinskih soban so bile razen z naštetimi umetninami pokrite še z drugimi kulturno-zgodovinskimi zanimivostmi: med njimi so bile stare fotografije, bakrezi, litografije in risbe, vezene,

spomini na razne dogodke, skratka, z deli, ki so živo prikazovala interese polpreteklih generacij. Po svoje je tak dom del naše kulturne zgodovine in posledica tedanjih socialnih razmer. Marsikak del te zbirke, ki je prej služila vsakdanjemu življenju, bo poslej v naših javnih in zasebnih zbirkah pričala o aktivni rasti slovenskega meščanstva v XIX. stol., pa tudi o njegovi sterilnosti, ko se je nova generacija oddaljila od naroda in zemlje ter zaostala za splošnim razvojem.

O p o m b a. O Fidelisu Terpinco gl. članek dr. Rudolfa Andrejke v I. letniku »Kronike«, kjer je tudi nekaj ilustracij s Fužin. Podatki o delih Janeza Šubica so deloma iz ohranjene korespondence (ZUZ IX., 1929., str. 150), deloma po avtorjevi knjigi Janez in Jurij Šubic (1939.).

VPRAŠANJE „VITALNO-STATISTIČNEGA ZAVODA“ V LJUBLJANI

F R A N C E V E B E R

Pobudo, da sem pričujočo razpravo napisal za »Kroniko«, mi je dal g. univ. prof. dr. Fr. Stele, s katerim sem se o tem posebnem vprašanju nedavno ustno razgovarjal. Vprav to dejstvo me tembolj prepričuje, da misli, ki jih razvijam, nimajo le teoretičnega pomena, temveč da utegnejo biti nadaljnjemu razvoju našega občinskega življenja tudi v dejansko korist. Zlasti bi pa rad razširil prepričanje, da je za pospeševanje pravega razvoja človeka in družbe potrebno skrbno proučevanje in upoštevanje tudi njunega notranjega, dušeslovnega svojstva. Visoko spoštovanemu kolegu Steletu pa izrekam za njegovo pobudo tudi na tem mestu svojo toplo zahvalo.

I.

Primer gospodarstva. Že na samo gospodarsko vprašanje, ki postaja v naših dneh vedno aktualnejše poglavje v človeškem življenju, je treba gledati tako, da spoznamo tudi značilno notranjo strukturo danega gospodarskega stanja in da dobimo po taki poti tudi pravo sliko notranje gospodarske dinamike tiste skupine ljudi, ki jo hočemo gospodarsko proučiti. Šele spoznanje take notranje strukture danega gospodarskega stanja nam pomaga, da odkrijemo v gospodarskem življenju to, kar je tudi v njem res več ali manj trajnega in kar edino nam pomaga še to, da moremo po taki poti z večjo ali manjšo verjetnostjo domnevati, kako se bo dano gospodarsko stanje razvijalo tudi naprej. Razen tega nas samo spoznanje take notranje strukture danega gospodarskega stanja osvobodi skoraj nepremagljive tendence, da gledamo na gospodarsko življenje ljudi s samih »osebnih« vidikov in da ne uporabljamo tudi na tem važnem polju takih »nevtralnih« metod, ki nimajo opravka z vprašanjem, kdo je »v trenutku« gospodarsko na boljšem, in kaj še z vprašanjem, ali in v koliki meri smo pri tem tudi »sami« prizadeti. In ta cilj danes ni več le na papirju, temveč se tudi vedno bolj uresničuje v samem dejanskem življenju.

Takemu objektivnemu preiskovanju več ali manj trajnih osnov danega gospodarskega stanja so namenjeni zlasti moderni gospodarski »statistični instituti«, ki že zdavnaj niso več le neki formalni aparati samega državnega življenja, temveč se vedno bolj pollaščajajo tudi ožjih človeških skupin, na katerih je zgrajeno tudi vse širše in torej n. pr. tudi pravo državno gospodarsko delo in prizadevanje. Med take ožje skupine pa spada brez dvoma zlasti vse komunalno življenje človeka in zato ni čuda, da so napredna mesta — tako tudi Ljubljana — preuredila ali celo na novo ustanovila posebne »statistične odseke«, ki naj odkrivajo tudi tako strukturno-dinamsko podobo pristojne občine. Da, vprav komunalno, občinsko življenje je najnaravnejše izhodišče za gospodarski študij te vrste. Saj je »občina« najbolj organizirana in zato kar osnovna oblika javne življenjske vzajemnosti: skoraj pa ni važnega vprašanja v človeškem življenju, ki bi v toliki meri zadevalo prave javne interese človeka in družbe, kakor je vidno to vprav ob gospodarskem vprašanju. Pri denarju se neha šala, pravi že star pregovor. Tudi sama moralna gospodarskega napredovanja ima v prvi vrsti javni pomen in ne »zasebnega«. Vsaj na splošno nas v mnogo manjši meri zanima vprašanje, ali je naš »bližnji« n. pr. star ali mlad, zdrav ali bolan itd., nego vprašanje, ali in v koliki meri smo od njega — gospodarsko odvisni.

II.

Gospodarstvo in življenje. Pri vsem tem pa ne smemo pozabiti, da pomenja tako »gospodarsko-statistično« delo vendar samo vnanjo ali obodno stran vsega tega, za kar tu prav za prav gre. Ne smemo namreč pozabiti, da gospodarstvo po svojem najbolj osnovnem bistvu je in more biti le sredstvo in ne — namen življenja človeka in družbe. Ali še točneje povedano: življenje človeka ima dve strani, »izven-gospodarsko« in »gospodarsko«, pri čemer pa narekuje samo prva stran prave ter neposredne in to telesne in animalne ali tudi duhovne potrebe in namene